

Ο μικρότερος από τους γιους του Αναγνώστη, ο Βασίλειος Πατσούρης ή Πατσουράκος, ήταν ένας από τους πρώτους Δημοδιδάσκαλους στη Μάνη, αφού σπούδασε στο «Αθήνησι Διδασκαλείον» κατά τα έτη 1860-1862.

Τότε η επικοινωνία της Μάνης με την πρωτεύουσα ήταν ιδιαίτερα δύσκολη με τα κατ' όνομα μόνο «πλοία», τα έξοδα δε των σπουδών υπέρογκα για τους φτωχούς Μανιάτες. Ο σπουδαστής στην Αθήνα έπρεπε να έχει πάρει μαζί του, για ολόκληρο το διάστημα των σπουδών του, τα ρούχα, τα έξοδα διατροφής του όπως και τα έξοδα των σπουδών του.

Υπήρξε δε ο **πρώτος Δημοδιδάσκαλος στη Μάνη**, αφού πρωτοδιορίστηκε στις 10-5-1863 στην Αβραμιού Μεσσηνίας και μετατέθηκε στις 5-8-1866 στο Μαυροβούνι Γυθείου, πριν δηλαδή και από τον Παν. Χαρτουλάρο, ο οποίος διορίστηκε στην Κίττα το 1868.

Αυτός παρέμεινε σε όλη τη διάρκεια της ζωής του στη Μάνη και μόρφωσε για μια ολόκληρη τριακονταπενταετία (1863-1897) τους νέους και τις νέες της ιδιαίτερης πατρίδας του. Με το μιλίχιο ύφος του και τις γνώσεις του τους εμφύσησε την αγάπη προς την Πατρίδα, τον σεβασμό προς τη θρησκεία, τη λατρεία προς την οικογένεια και την υπακοή στους Νόμους του Κράτους.

Ο Βασίλειος Αναγνώστη Πατσουράκος υπήρξε αξιαγάπητος διότι είχε χαρακτήρα πράο, ευγενικό και αγαθό. Ήταν πάντοτε μακριά από διαπληκτισμούς, αντιζηλίες, βιαιότητες, έχθρες. Υπήρξε πραγματικός άρχοντας.

Κατά το σαρανταήμερο μνημόσυνο από το θάνατό του, που έγινε στις 24 Σεπτεμβρίου 1916 στο Γύθειο, η ανιψιά του Σταυρούλα Αησιόλαου Πατσουράκου, σύζυγος Ηλία Βρεττάκου, από τη Στροτζά, η οποία δεν είχε προλάβει την κηδεία του, συνέθεσε επιτόπου και απαγγείλε το παρακάτω μοιρολόι.

Έβγα, παππού μου, απ' τη Γη
Παππού μου, απ' το χώμα
Και μίλησέ μας μια στιγμή
Με το γλυκό σου στόμα!
Αϊ, πάππο μου, μελογονή¹
Νικλιάνε² μου και ευγενή
Που έχεις δόξα και τιμή
Που δεν την έχουν Υπουργοί!
Σε κλαίν παιδιά Καθηγηταίς
Και Δικηγόροι και Γιατροί
Και «Σύμβουλοι» και «Βουλευταίς»
Και γγόνια Αξιωματικοί
Πεζοί και Πυροβοληταίς
Και άλλοι ς τη Χωροφυλακή!

¹ Μελογονής: Ο γλυκός σα μέλι γονέας.

² Νικλιάνος: Ο καταγόμενος από αριστοκρατική και ισχυρή γενεά της Μάνης.

Και μεις οι άλλοι οι μικροί
Που είμαστε πάρα πολλοί
Μα ς το «ντουφέκι» δυνατοί
Και σερνικοί και θηλυκοί
Μικροί-μεγάλοι, κ' οι Γαμπροί
Πολίτισσais και χωρικοί!
Ακούστε «Πατσουριάνισσais»
Και «Πατσουριάνοι σερνικοί»
Και όλοι μας οι συγγενείς
Και κοντινοί και μακρινοί:
Σήμερα αρφανέψαμε
Όλοι, μεγάλοι και μικροί!
Γύθειο, Μαλεύρη, Τρίνησα,
Μελτίνη κι Άγια-Κυριακή!³
Γιατί εχάθ' η «κεφαλή»⁴
Κι ο πρώτος ς τη «Γεροντική»!⁵
Άκου, παππού μου, να σου ειπώ
Για ναλαφρώσης το κακό
Σα Λάζαρος ναναστηθής
Πάλι ς το σπίτι σου να ρθής
Γιατί είν' ο «θείος» μοναχός
θα κάθεται σαν αρφανός
Γιατί τα άλλα τα παιδιά
Είναι μακριά ς τον Πειραιά
Να ρθής, να κουβεντιάσετε
Να ειπήτε, να γελάσετε
Και τώρα, όπως πάντοτε
Οι συγγενείς να χαίρονται
Να «πίνουν 'ξειδι» οι εχτροί

---

³ Αγία Κυριακή: Οικισμός στο ακρωτήριο «Θυρίδες» της Μάνης, στο Δήμο Μέσης, όπου υπήρχε ο πύργος μας, ο ιδιόκτητος ναός και απ' όπου η καταγωγή μας.

⁴ Κεφαλή: Ο αρχηγός της γενεάς.

⁵ Γεροντική: Ή αλλιώς ονομαζόμενη «Γερουσία» στη Μάνη, το ανώτατο δηλαδή Ποινικό, Διοικητικό και Διαιτητικό Συμβούλιο κάθε διαμερίσματος, το οποίο εξέδιδε ανέκκλητες αποφάσεις.

Κ' οι φίλοι μας να ευφραίνονται!
Τάλλα παιδιά δεν ήρθανε
Παππού, για δεν τους 'δίνανε
Και τα τηλεγραφήματα
Τα 'βάστα ο «Αγγλόγαλλος»!⁶
Ξέρεις, παππού, την αφορμή
Γιατί δεν τους τα 'δίνανε;
Τους αγαπάει ο «Βασιληάς»⁷
Και τους φθονάει ο «Μπουρμάς»⁸
Ο «Μπενιζέλος» ο ραγιάς
Τι δούλος αναστήθηκε
Δε νοιώθει από λευτεριά
Και ήρθε ς το Ελληνικό
Μέγα να κάμη το κακό
Να χάση τον Ελληνισμό
Να διώξη και το Βασιληά
Ο Ιούδας ο παράνομος!⁹
Άκου, παππού μου, να σου ειπώ
Σ' τώπα, και πάλι θα ς το ειπώ
Και μη σου κακοφαίνεται
Γιατί πονά όλη η Γενηά
Τον ξακουσμένο θάνατο
Του άμοιρου του μπάρμπα μας
Πού έπεσε ς τον πόλεμο
Σ' της Θεσσαλίας τα βουνά
Εις την «Αγιά-Παρασκευή»
Και τον φυλάν διπλοσκοποί
Για δόξα του και για τιμή
Της «Μάνης» σαν νάταν η «κορφή»
Και ς το «Πανεπιστήμιο»

---

⁶ Αγγλόγαλλοι: οι Άγγλοι και οι Γάλλοι κατά τον αποκλεισμό της Ελλάδας το 1916.

⁷ Βασιληάς: Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος

⁸ Μπουρμάς: Ο Βενιζέλος, ο οποίος χαρακτηρίζεται όπως έλεγαν τους εξωμότες από την Κρήτη.

⁹ Ήταν η εποχή του Α' Παγκόσμιου πολέμου και τα πολιτικά πάθη μεταξύ των Ελλήνων είχαν φθάσει σε υπέρτατο βαθμό.

Καμάρι νάταν και ζωή
Το Θείο «Δημήτρη»¹⁰ ναν τον 'βρης
Ναν τον επάρης και να ρθής
Εδώ ς τα «άγια χώματα»¹¹
Πού δεν τα πάτησε Τουρκιά!
'Υστερα πέρν' απ' το «Κιλκίς»
Να 'βρής τον άλλο «Μήτσο» μας¹²
Το άλλο λεβεντόπαιδο
Το «Δάσκαλο» τον άμοιρο
Όπου σκοτώθη κει ψηλά
'Σ της Σαλονίκης τα βουνά!
Και εις τα μαύρα 'βούτηξε
Την άμοιρή μας τη Γενηά
Και άϊστ' όλοι ς την Ηπειρο
'Σ της «Μανωλιάσας» τα βουνά
'Σ του «Μπιζανιού» τα σύρματα
Να 'βρήτε και τον «Πότη» μας¹³
Που έμεινε εκεί σκοπός
Για να φυλάη τα «Γιάννενα»
Να μην τα πάρουν οι εχτροί
Γιατί τα πλήρωσ' ακριβά
Με αίμα, λεβεντόαιμα
Και η δική μας η «Γενηά»
Παππού μου, μη συγκινηθής
Ναν τους επάρης και να ρθής
Γιατί έχομε «Πολιτική»¹⁴
Να δέχεστε τους φίλους μας
Όπου μας αγαπάν πολύ

---

¹⁰ Θείος Δημήτρης: Ο αδελφός του πατέρα μου Δημήτριος, ο οποίος σκοτώθηκε στον πόλεμο του 1897.

¹¹ Άγια χώματα: Η Μάνη.

¹² Άλλος Μήτσος: Ο Δημήτριος Κ. Πατσουράκος, εξάδελφός μου κατά βαθμό συγγένειας, λοχίας του πεζικού και δημοδιδάσκαλος, από τα Κωνάκια. Σκοτώθηκε στον Ελληνο-Βουλγαρικό Πόλεμο στο Κιλκίς το 1913.

¹³ Πότης: Ο Παναγιώτης Α. Πατσουράκος, επίσης από τα Κωνάκια. Σκοτώθηκε στον Ελληνο-Τουρκικό πόλεμο το 1912 στο Μπιζάνι την ημέρα της άλωσής του.

¹⁴ Πολιτική: Κοινοβουλευτική δηλαδή Κυβέρνηση και όχι επαναστατική.

Και οι «μεγάλοι» κι οι «μικροί»!
Και αν κανένας δε μπορεί
Μαζί, παππούλη μου, να ρθή
Πες του να κάνη υπομονή
Και θαρθούμ' όλοι κατά κει!
Και σερνικοί και θηλυκοί
Με την «Κυρούλα»¹⁵ μας μαζί
Που είναι βράχος ς την τιμή
΄Σ την περηφάνεια ξακουστή
Και ς της «Γενηάς» τα θέμελα
«Πέτρα ξένη»¹⁶ μα διαλεχτή!
Εις του Ταινάρου την κορφή
Και ς του «Σκυλιού» τη φυλακή¹⁷
΄Σ το έμπα κει ς τη «Κάτου-Γή»
Τότε θα κάμωμε «Λαμπρή»
«Προσηλιακοί» κι «Αποσκιεροί»¹⁸
Οι «Νικλιάνοι» πάντα χωριστοί
Όσω να πάμε ς τον «Κριτή»¹⁹
Όλοι μαζί οι συγγενείς
Με σε, παππού, 'πι κεφαλής
Μ' επιτελείο διαλεχτό
Να δικαστούμ' όλοι μαζί
Κ' υστερ' ας γείνη ό,τι γενή!

Ο σπαραγμός της γενεάς για το θάνατο του Βασιλείου Αναγνώστη Πατσουράκου αντικατοπτρίζεται και στο παρακάτω μοιρολόι ενός μέλους της γενεάς καταγόμενου από τη Μέσα Μάνη. Το μοιρολόι αυτό είναι σε τύπο ερωταποκρίσεων και διασώθηκε ακέραιο με την χαρακτηριστική ιδιόρρυθμη προφορά των από τη Νόμια προερχόμενων συγγενών.

---

¹⁵ Κυρούλα: Η γιαγιά μου Χριστίνα, σύζυγος του Βασιλείου Πατσουράκου.

¹⁶ Πέτρα ξένη: Επειδή ο πατέρας της γιαγιάς μου Κωνσταντίνος Παπουτζάκης καταγόταν από την Κρήτη και εγκαταστάθηκε στο Γύθειο το 1818. Κατέφυγε δε στη Μάνη, διωκόμενος από τους Τούρκους σαν επαναστάτης.

¹⁷ Σκυλιού φυλακή: Ο φύλακας-σκύλος του Άδη, του οποίου οι Πύλες τοποθετούντο από τους αρχαίους στο ακρότατο σημείο της Μάνης, στο ακρωτήριο Ταίναρο.

¹⁸ Προσηλιακοί και Αποσκιεροί: Οι κάτοικοι της Ανατολικής και Δυτικής Μάνης αντίστοιχα και μέλη της γενεάς των Πατσουριάνων.

¹⁹ Κριτής: Ο Μέγας των πάντων Δικαστής, ο Θεός.

Αποτελείται από τριάντα τέσσερις οκτασύλλαβους στίχους, όπως όλα τα μοιρολόγια της Δυτικής Μάνης, όπως δε θα παρατηρήσει κάποιος έχει θαυμάσιες παραστατικές εικόνες και υπέροχες αλληγορικές έννοιες.

-Πουϊλά ζα εν κουϊρνάζετε;
Μη χάλαζ' η φουηλά ζαζ;
-Εχάλαζε τσάϊ μείναμε
ς του ζούζεκα ανέμουζ!
-Παιϊζά νιούχτα που τρέσετε; 5
Μη ο Πιούργό ζα γκρεμίστη;
-Γκρεμίστητσου σιουσέμελος
τσάϊ μείναμε ς του δρόμους!
-Καιϊτσα μου η πλούρη ζας
κατά του βράχους ζέρνει. 10
Τι πάσατε; Μη 'χάζατε
Τ' ασφαλιζτό λιμάνι;
-Το χάζαμε τσάϊ μείναμε
ς της σάλασσας το πείσμα!
-Μαϊνάτες, τι τσιουτάζετε 15
απ' τη στεηρά ς τον πόντο;
Τι έζεινε το καράβι ζαζ;
Ε φαίνεται! Μη χάση;
-Εχάσηισε, τσάϊ να ίζουμε
ζανά τι σα ζενούμε! 20
-Που εϊν' ο Καπετάϊνο ζα;
Μη χάσητσε με ζαύτο;
-Εχάσητσε τσάϊ χάζαμε
ζαν ψάϊρα τα νερά μας!
Ζαν το καράβι πούχαζε 25
σκοτάζι το τιμόνι!
Τι σε να ζείνουμε ζανά
σσεπτόμασσε ς τα ζοβαρά.
Ζίχους προστάτη πονετό,
χαρούμενο τσάϊ ζελαστό, 30
ακούραστο τσάϊ πρόσιουμο,

τσάι ς τους πολέμους ζιουνατό,
ς την πένα, γλούσσα τσαΐ ιμαλό
ζούλον τον κόσμο ζακουστό! 34

Στην καθομιλουμένη θα μπορούσε να αποδοθεί ως εξής:

-Πουλιά για(τί) δεν κουρνιάζετε;
Μη χάλασ' η φωλιά σας;
-Εχάλασε και μείναμε στους δώδεκα ανέμους!
-Παιδιά νύχτα που τρέχετε; 5
Μη ο Πύργος σας γκρεμίστη;
-Γκρεμίστηκε συθέμελος
και μείναμε στους δρόμους!
-Καΐκια μου η πλώρη σας
κατά τους βράχους γέρνει! 10
Τι πάθατε; Μη χάσατε
τ' ασφαλιστό λιμάνι;
-Το χάσαμε και μείναμε
στης θάλασσας το πείσμα!
-Μανιάτες, τι κοιτάζετε 15
απ' τη στεριά στον πόντο;
Τι έγινε το καράβι σας;
Δεν φαίνεται! Μη χάθη;
-Εχάθηκε και να ιδούμε
'δωνά τι θα γενούμε! 20
-Που ειν' ο Καπετάνιος σας;
Μη χάθηκε με δαύτο;
-Εχάθηκε και χάσαμε
σαν ψάρια τα νερά μας!
Σαν το καράβι πούχασε 25
σκοτάδι το τιμόνι!
Τι θε να γίνουμε 'δωνά
σκεπτόμαστε στα σοβαρά.

Δίχως προστάτη πονετό χαρούμενο και γελαστό	30
ακούραστο και πρόθυμο και στους πολέμους δυνατό, στην πένα, γλώσσα και μυαλό σ' όλον τον κόσμο ξακουστό!	34

(Από το υπό έκδοση βιβλίο του Βασιλείου Αναργύρου Πατσουράκου: Μία γενεά της Μάνης)